

Harmat György

Az élet slamasztikája

FRANK WEDEKIND: A TAVASZ ÉBREDÉSE

Vannak darabok, melyek teljesen egyek a címükkel. A kamaszkor az emberi élet tavasza, amikor a Wedekind-mű tizennégy évesei élet (és halál) mibenlétét, értelmét, társadalmi helyüket keresik, önnön szexualitásuk határait feszegetik, a lét legnagyobb kérdéseivel együtt önmagukra ébrednek rá. A színrevitel sikere tehát azon múlik, hogy az ifjú hősök szépségében és gyötrelemben felismerie a közönség – korától függően: egykori vagy jelenkori – saját magát. Ehhez két (sőt több) alapfeltétel szükségeltetik. Egyrészt a játszókor életkorának a megírthoz képest elhitető határon belül kell maradnia. Másrészt az előadásnak át kell törnie azt a falat, amely *A tavasz ébredése* XIX. század végéhez kötött helyzetrajza és korunk között felépült, felvakolódott.

Vidovszky György rendezése az első feltételt maradéktalanul, a másodikat jórészt teljesíti. Miután az alkotás (az átélendő kalamitások okán) tizennégy évesekkel eljátszhatatlan, az itteni a jó megoldás: a „gyerekszereplők” – egy kivétellel – hús alattiak, és mindannyian hiteles kamaszok a színpadon. Annak élményszerű elfogadtatása, hogy Wedekind fiataljai tulajdonképpen ugyanazokkal a problémákkal viaskodnak, mint korunk tinédzserei, keményebb dió. Wendla és Marci tökéletes tájékozatlansága a nemiség terén manapság idegenül hat, akár csak a gyerekek mindent átfogó, drasztikus alávetettsége a szülői-tanári akaratnak. Felnőtteknek szóló előadás esetében azt tartanám az üdvözítő választásnak, ha a históriát jelmezeiben, rekvizitumaiban sem mozdítanák ki eredeti évtizedéből. (Wendla sírkövén az 1892-es évszám szerepel.) A Karinthy Színház azonban – nyilván Vidovszky eddigi munkássága és drámapedagógusi gyakorlata miatt – nem kizárólag, de elsősorban középiskolás korú nézőknek szánja produkcióját. Ez esetben egy értő és nem túl durva közelítés a

FENT:
Dér Zsolt
(Gábor Menyus)

JOBBRA:
Pomlényi Attila
(Rilow Jancsi),
Dér Zsolt,
Kranzyik Ildikó
(Bergmann-né)
és Kolozsár
András
(Stiefel Marci)

XXI. századhoz elfogadhatónak (ha nem is zökkenőmentesnek) tűnik.

A legfőbb mai eszköz a videokamera, melyet a kezdő jelenetben, a Wendla tizennegyedik születésnapjára rendezett zsúron Menyus vesz a kezébe. A bemutatót nézve még megütköztem e leharcolt ötleten, a későbbi előadásokra már megbékéltem vele. Részben ugyanis következetes, művésziileg gyümölcsöző a használata, részben meg érzékelhetően segít abban, hogy a játékba vonja a kamasz közönséget. A kamera előbb Menyushoz kötődik, aki az ifjancok közül a „tudatos”, a megfigyelő, a kívülálló, majd – összekapcsolódásuk előjeleként – Wendlához. Kettejük szerelmi jelenetében (mely az előadás egyik csúcspontja) hangsúlyos szerephez jut a videokép. Először a trombitáló fiú a zongorázó lány egyidejűen közvetített mozgóképével zenél együtt, majd ugyanígy csókolóznak, végül szeretkezésük során kerül be Menyus is a képbe. Szavak nélkül is beszél e szcenírozás a kettejük közti távolságról, az igazi intimitás igényéről és lehetetlenségéről, vágyképről és valóságról.

Korunkra utalnak a kissé stilizáltan mai jelmezek és némely – éppenséggel fölösleges – szóhasználati anakronizmus. A minden szempontból elsőrangú játéktér viszont inkább természeti-általános, mint korhoz kötött (díszlet: Ondraschek Péter). A kétszintes háttér és az oldalfalakat benövi a repkény, a színpadot falevelek borítják. A látványt uraló növényzet – Wedekinddel összhangban – azt hangsúlyozza, hogy az ember része a természetnek; nem mellékesen pedig szervezőelem. El lehet bújni benne, ki lehet káldálni belőle, s módot ad a zárójelenet – a holtan kísértő

Marci a kezében tartja a fejét – rendkívül szellemes megoldására.

Középen lécekkel borított, gördülő szerkezet (fürdőkád volta csak az erkélyről látható tisztán, a földszintről inkább csak sejtethető), kétoldalt vécécésze. A tisztálkodás és az ürítés kellékei. Közös elemük konkrétan a víz, átvitt értelemben a testiség. A darab a testiségről (is) szól, és a testiséget (is) elnyomó hatalomról. A kádban itt nemcsak vizet töltenek, könnyedén lesz belőle ágy vagy akár koporsó. Hozzá kapcsolódik az előadás legmegrázóbb mozzanata. Azzal, hogy terhes lányát az „angyalcsináló” kezére juttatja, Bergmann-né – ezúttal szó szerint – a halálba, azaz a kádból a színpad alatti mélységbe dönti Wendlát. Ahogy Pozzo mondja Beckett *Godot*-jában: „az asszonyok a sír fölött születnek...” Mintha csak azért hozta volna világra anyja a leányát, hogy aztán a másvilágra taszítsa. A felnőtteknek nincs kulcsuk a gyerekekhez, hiszen az uralkodó rendszer letéteményesei, mi több: foglyai. Bergmann-né a buta, konformista szeretetével éppúgy tehetetlen, sőt bűnös, mint Gáborné a maga okos, nonkonformista szeretetével – ha nem is egyforma mértékben.

Kitűnően közvetítik ezt a színeszek. Dér Denisa (Gáborné) még olykori bájos idegenes akcentusát is tartalmivá fordítja: ez a nő kiemelkedik környezetéből. Sugárzó nőiessége (a masszírozási jelenetben), cinrossága fiával (egyazon mozdulattal kortyolják a teát), liberális nevelési elvei: végül mind behódolnak az embertelen törvénynek. Kranyik Ildikó Bergmann-néjének még őszinte jó szándéka is végletesen, nevetségesen a zsarnoki kor termékének bizonyul. Ahogy azt Vidovszkynál megszokhattuk, „hamis gyerekhangok” nincsenek, legfeljebb bizonytalanabbak, erőtlenebbek. Szerencsére nem a kulcspozíciókban. Császár Réka Wendlájában az ártatlanul vétkes naivitás keveredik nem kevés egzaltáltsággal – az alakításon nem látszik a feladat nehézsége. Koloszar András képes egyszerre kívülről és belülről láttatni Marci szorongatottságát. Humorral és tragédiával telített öngyilkossági jelenete bravúros, orgánuma valóságos hangszer. Dér Zsolt természetesen, tökéletesen jellemzi Menyust: ezt az okos fiút elsősorban kíváncsisága, tudásvágya sodorja bajba. Kulánda Anita (Ilze) igen jó, Vinyarszki János (Gyuri) jó. Honti György igazgatója kicsit több a kelle-ténél, Arnold Dávid pedellusa pont annyi, amennyi szükséges.

Újabb – és végképp elengedhetetlen – feltétel is adott tehát ahhoz a bizonyos faltöréshöz: a játszók (és persze a rendezés) elhitetősége. (Megsegítve a remekül alkalmazott énekkel és Pap Gábor kiváló zenéjével.) Az ifjú közönség hol kisebb, hol nagyobb intenzitással, de képes követni a színpadon lévőket. Hálás az író (és a rendező) irányította groteszk humor áradásáért, többnyire veszi a csendeket, és ideges kuncogással reagál arra, amikor fiú ütleget lányt, vagy fiú szeret fiút. Pedig utóbbi esetben el sem csattan a Wedekind által bátran megírt csók, sőt újabban még a bemutatón látott kézfogas is elmarad. Hiába, az előadást szükség-szerűen átszövő erotikát nem könnyű megemészteni egybegyűlt kamaszoknak. Háromszori látogatásomkor sem találtam nyomát a szórólapon hirdetett beavató színháznak. Hírlik, hogy volt, lesz is ilyen: beavató drá-

Székácsy Zsuzsa felvételről

mafoglalkozás. De akár így, akár úgy: kommentár, beszélgetés nélkül – ideiglenesre, hangsúlytalanra sikeredett zárópillanata ellenére – maga a produkció avat be... Mibe is? Az életbe. Feltehetjük magunknak Marci kérdéseit: „Mikor kíváncsoltam én ezekre az izgalmakra?” „...hogya az ördögbe kerültünk mi bele ebbe a slamasztikába?” Az élet folyamatos slamasztika. Amíg csak élünk.

FRANK WEDEKIND: A TAVASZ ÉBREDÉSE (Karinthy Színház)

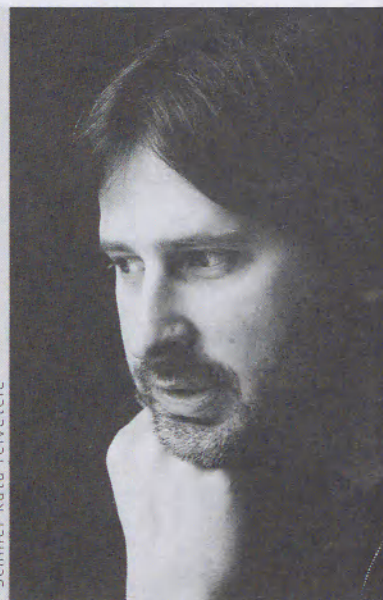
Díszlet-jelmez: Ondraschek Péter. **Zene:** Pap Gábor. **Mozgás:** Gyevi-Bíró Eszter. **Rendezőasszisztens:** Németh Dóra. **Rendező:** Vidovszky György. **Szereplők:** Dér Zsolt, Koloszar András, Pomlányi Attila, Vinyarszki János, Szilvási Dániel, Császár Réka, Lőrincz Veronika/Molnár Zsófi, Angyal Fruzsina/Fekete Anikó, Kulánda Anita, Kranyik Ildikó, Dér András, Dér Denisa, Arnold Dávid/Sárosi Gábor, Vizsy Orsolya, Balatoni Emese, Honti György.

Még egy lépés

BESZÉLGETÉS VIDOVSZKY GYÖRGGYEL

A Pál utcai fiúk, A Legyek Ura, Iskola a határon, Istentelen ifjúság, Kócsag, A tavasz ébredése: egy sor fiatalokkal sikerre vitt ifjúságnak szóló, a felnőtté válás, a szexualitás, az erőszak, a szülő-gyerek kapcsolat problémakörét őszintén bemutató előadás. Vidovszky György ezt a határozott ívű rendezői programot bővíti tovább.

Schiller Kata felvétele

– *Drámatanári tapasztalatát tavalyig abban kamatoztatta, hogy kamasz szereplőket igazi színészi teljesítményre sarkalljon. Egy éve beavató színházi tevékenységbe kezdett. Miért?*

– Eleinte valóban csak az volt az ambícióm, hogy tizenéves fiatalokkal a felnőtt és fiatal nézők próbáját is kiálló „rendes” színházi előadásokat hozzunk létre, amelyek hosszan életben tarthatók. Diákszínjátzókkal nem úgy kezdünk hozzá egy darabhoz, mint profi, szakmájukat művelő színészekkel. Szükség van csapatépítő és drámajátékokra, azonos szintre kell hozni őket, mert nem „színészi teljesítmény” alapján választódnak ki egy-egy szerepre – sokkal inkább a személyiségük számít. A próbák során pedig nem az én utasításaimat kell teljesíteniük, hanem arra kell rávennem őket, hogy egyenként és közösen aktívan vegyenek részt a jelenetek kialakításában. Egyre inkább úgy éreztem, hogy nem elég a játszókból kiváltani az aktivitást, a nézők vonatkozásában is erre volna szükség.

– *Mi hozta a fordulatot?*

– Tavaly bepillantottam Berlinben a Theater an der Parkaue ifjúsági színház, a Schaubühne és a Deutsches Theater színházpedagógiai munkájába. Láttam, hogy nemcsak ezekben a vezető teátrumokban, hanem minden magára valamit adó színházban dolgoznak olyan szakemberek, akiknek az a feladatuk, hogy foglalkozá-

sok egész rendszerét alakítsák ki és működtessék az előadásokhoz. A színházpedagógus beleszólhat az évadterv alakításába – lehet egy választott darabja, véleményt nyilváníthat arról, hogy a programba bevont előadás témája, formanyelve megfelelően a pedagógiai céloknak, kapcsolódjon a partneriskolák tanmenetéhez...

– *Hadd vessem közbe, hogy ennek feltérképezéséhez elég csak rákattintani bármely német színház honlapjára, ahol „fiatalok” menüpont alatt már olvashatjuk is, milyen komplex programokat kínálnak: előadások utáni beszélgetést, rendszeres tájékoztatókat tanároknak az újabb produkciókról és az ahhoz kapcsolódó pedagógiai programokról, lehet próbát nézni, a darab és az előadás feldolgozásához szöveggönyvet és háttéranyagot kínálnak az iskolának, sőt egy színházi szakember ki is megy a színházlátogatást előkészíteni.*

– Hát ettől még messze vagyunk! Engem a német tapasztalatok megerősítettek abban, hogy nem elégedhetek meg olyan előadások rendezésével, amelyek megszólítják a fiatalokat. Még egy lépést kell tennem feléjük! Ezért állandó alkotótársammal, Gyevi-Bíró Eszterrel és a Kolibri Színházban dolgozó drámapedagógus kollégánkkal, Végvári Viktóriával közösen létrehoztunk egy alapítványt, és a már futó *Iskola a határon*-hoz, illetve a tavaly bemutatott *Istentelen ifjúság* szinte minden előadásához tartunk foglalkozást. A Kolibriben